

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ประกอบด้วย 3 ส่วนด้วยกันคือ

ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาบริบทชุมชนของประชาชนในภาคการเกษตรเขตพื้นที่ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ส่วนที่ 2. เพื่อพัฒนาระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนเขตพื้นที่ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ส่วนที่ 3 เพื่อติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนในภาคการเกษตร เขตพื้นที่ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาบริบทชุมชนของประชาชนในภาคการเกษตรเขตพื้นที่ตำบลหนองตาว อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

วิธีการดำเนินการ

1. การถอดบทเรียน และสรุปบทเรียนเพื่อให้เกิดองค์ความรู้เบื้องต้น

ช่วงแรก เป็นการพูดคุยถึงการทำการเกษตรในสมัยบรรพบุรุษว่ามีกระบวนการในการทำเป็นอย่างไร เครื่องมือเครื่องใช้เป็นอย่างไร แหล่ง/วิธีการที่ได้มาซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้มาจากไหน อย่างไร ผลที่ได้รับจากกระบวนการทำเป็นอย่างไร

ช่วงที่สอง จะพูดคุยถึงปัจจุบันว่ากระบวนการในการทำการเกษตรเป็นอย่างไร เครื่องมือเครื่องใช้เป็นอย่างไร แหล่ง/วิธีการที่ได้มาซึ่งเครื่องมือเครื่องใช้มาจากไหน เกิดการปรับเปลี่ยนจากสมัยบรรพบุรุษอย่างไร อะไรหรืออะไรที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยน ผลที่ได้รับจากการปรับเปลี่ยนเป็นอย่างไร ซึ่งในช่วงนี้กลุ่มเกษตรกรจะสามารถทำความเข้าใจได้โดยทันทีว่าที่มาของปัญหาต่างๆที่มีในปัจจุบันมาจากปัญหาและสาเหตุใดเป็นหลัก

ช่วงที่สาม จะเป็นการร่วมกันวิเคราะห์ถึงแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ว่าก้าวต่อไปเกษตรกรควรมีการปรับเปลี่ยนเรื่องอะไรบ้าง ถึงจะสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง

นอกจากการร่วมพูดคุยในเวทีแล้ว ภายหลังจากการเสร็จสิ้นกระบวนการถอดบทเรียนแล้ว ได้มีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับโดยการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการนอกรอบกับผู้เข้าร่วมเวทีบางคนที่เห็นว่าในเวทีไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น

นอกจากการพูดคุยกันในระดับเวทีของกลุ่มเกษตรกรแล้ว ยังมีกลุ่มนักศึกษาฝึกงาน โปรแกรมวิชาการพัฒนาชุมชนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เข้าไปคลุกคลีซักถามถึงที่มาและจุดเปลี่ยนของการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของเกษตรกรเป็นรายกรณีที่น่าสนใจ อีกทั้งร่วมทำความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนในด้านต่างๆ อาทิ ประวัติศาสตร์ของชุมชน การศึกษาสภาพวิถีความเป็นอยู่ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตร โดยการพูดคุยพบปะอย่างไม่เป็นทางการกับผู้อาวุโส ผู้นำเกษตรกร เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในครั้งนี้ นอกเหนือจากนั้น ได้มีการจดบันทึกด้วยมือ การบันทึกลงในเครื่องบันทึกเทป การบันทึกวิดีโอร่วมอีกด้วย เป็นการบันทึกทั้งในระดับเวทีที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และเป็นรายกรณี

ส่วนที่ 2. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนแบบบูรณาการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของประชาชนเขตพื้นที่ตำบลหนองตา อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการ

1. แผนที่ศักยภาพชุมชน

วิธีการ : ชุมชนร่วมกับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ร่วมกันศึกษาศักยภาพชุมชนด้วยการจัดทำเป็นแผนที่ศักยภาพชุมชน และนำมาเสนอร่วมกันในเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

2. แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง

วิธีการ : จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work shop) เพื่อจัดทำแผนแม่บทชุมชนโดยใช้เทคนิค AIC ประยุกต์ใช้ร่วมกับอริยสัจสี่ เพื่อให้เกิดแนวทาง/โครงการเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของพื้นที่ด้วยตนเอง รวมทั้งการวิเคราะห์ถึงจุดอ่อน/จุดแข็ง/แนวทางปรับปรุงแก้ไขของแต่ละกิจกรรมที่จะดำเนินการ เพื่อบรรลุถึงการดำเนินการ โดยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์เข้าร่วมปฏิบัติการ และจุดประกายเพื่อให้เกิดการจัดทำแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากนักศึกษาจะรับทราบข้อมูลเบื้องต้นจากการศึกษาช่วงถอดบทเรียนมาบ้างแล้ว

3. การให้ความสนับสนุนส่งเสริมเพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

วิธีการ : ให้ชุมชนเริ่มปฏิบัติการจริง โดยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เป็นพี่เลี้ยงเพื่อทำการศึกษาดูงานด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ และในกรณีที่ชุมชนอาจจะประสบกับ ปัญหาที่นอกเหนือจากความสามารถ ก็จะดำเนินการประสานเพื่อให้เกิดการช่วยเหลือและ ดำเนินการให้บรรลุผล โดยมีการจัดเวทีการพบปะเพื่อประเมินและติดตามเป็นระยะๆ

ส่วนที่ 3 เพื่อติดตามและประเมินผลกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและกระจายรายได้ของ ประชาชนในภาคการเกษตร เขตพื้นที่ตำบลหนองตา อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัด นครสวรรค์

วิธีการดำเนินการ

1. ประเมินผลและติดตามผล

วิธีการ : ด้วยการจัดเวทีเพื่อพบทบทวนบทเรียน วิเคราะห์ถึงจุดอ่อน / จุดแข็ง/ ปัญหา อุปสรรค/ โอกาส ที่ดำเนินการต่อไป โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ประชากรคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลหนองตา อำเภอบรรพต พิสัย จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนทุกครัวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ที่มุ่งเน้นการศึกษาวิจัยแบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่สำคัญดังนี้

1. แบบสำรวจข้อมูลของหมู่บ้าน
2. แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-dept Interview Guideline)

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยคณาจารย์และนักศึกษาในโปรแกรมวิชาการพัฒนา ชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ โดยใช้แนวทางการสัมภาษณ์ (Interview Guideline) และ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมร่วมกับกลุ่มตัวอย่างที่ละรายทุกราย

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้รูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยการวิเคราะห์ความตรงของเนื้อหา (Content Analysis)